

שלא־לעבון און דער יידיש
האָס זונט אַפְּגַּען גִּיסְטוּתָן דער לאָס־
דעם־שפְּרָאָךְ, אַס וְעַט אָן דֵּן יְוֹדוּשָׁע
שְׂוִילָעָן מְזֻוָּן נְרוֹנְדְּלִיךְ עֲרַלְעָמָן חָרְעָן,
דוֹ, תְּרָבּוֹתְּן שְׂוִילָעָן דֵּן יְוֹדוּשָׁע
גָּאַזְיָאנְלָעָן שְׂוִילָעָן, וְאַל דְּקָרְט אָנוֹ
הַעֲבָרְעָמִישׁ דֵּן אַונְטְּרָאוּפֶּט־שְׁפָרָאָךְ,
פְּנֵי דער שְׂוִילָעָן וְעַרְטָן גְּנַשְּׁטָן דֵּן הַעֲבָרָה־
דְּרָעְנִישׁ שְׁפָרָאָךְ אַעֲזִין פָּנִים אַחֲרָה־
טָמְעָר פְּרָדְגָּה, וְהַעֲרָת גְּנַשְּׁטָן קִינְ
לְאַפְּטָמָן, הַעֲבָרְעָמִישׁ חָרְטָן גְּנַשְּׁטָן גַּלְּ
אַונְתָּם — צַו עַר חָול יְאָחָד, צַו עַר חָנָל
גְּנַשְּׁטָן — אַ וְאַחֲרָה שְׁמַעְקָט מִוְּ
אַרְגָּעָלְאַנְיָעָן, פְּגַל אָין דָּרָר שְׁפָרָאָךְ
בְּעַקְוּבָּתוֹ עַר אלָעָן יְרִיעָות חָסָס וּעְנָעָן
אַוְתָּהָם גְּנוּטָן פָּאָר דָּעָם לעַבְּעָן, דוֹ
הַעֲבָרְעָמִישׁ שְׁפָרָאָךְ פָּעָרְבָּנְדָּרָט אַונְתָּם
סִיט דָּרָר הַעֲבָרְעָמִישׁ עַר יְדוֹשָׁעָר פָּעָר.
גָּאַנְעָנְהָטָן, גָּעַדְעָמְדָּרָט אָין זַעַר פָּעָל
אַזְוֹחַנְעָדָר צְקוּנָטָן דֵּי שְׁפָרָאָךְ קָאָן
גְּנַשְּׁטָן פָּעַרְעָמָן חָרְעָן דָּרָר דָּרָר
לְאַנְדָּרָם־שְׁפָרָאָךְ.

דו "תרבות" שולג און דער "בית
ההירושט לנשטעט גאנומע" און און דא-
רונגעדר דו אפנצעונג שולג פאמ און
חערען רעד רעקזערתאואר פאר דו אלע
בחות, האם זענגן אונז נויטונג ברוי
אויעצלאונגונג דו יודושע פאלק, האט
דער גולת המכורהת פון דער אויעטלע-
בענג חעט ווין דו יודושע טרינגה און
אויאויאטאל.

מען וויל אונז פראזוקטיויזערען...

לונפער געאנדרטהייך אונגען אוונער גע-
אונדשטייטליך טטרוקטור פאלגנערדעס:
אונגען פון דן חויכיגסע טבוח צולעב
העלמע פילען האט ערלוירען אונדר
אונלדנטטען דונע פראקעט אין-18-מען
יארהורנדערט אוינע געהן דן אונטער-
גע ארביטט פון דער פולנשעד בע-
געלקערונג, העלמע חקט ייך אויסטליט-
ליר ערלזען פיט לאונדרה-וּרטטען אונ-
די אונדערץ וּרטטען פאליך צהונגען חן
האנדרעל, האנדערקערץ אונ אונדר-
פעריעז חבען זיך געונגען אונ אונדר-
האנדר פון טערץ גאנזיזונטטען.
טטען פון געטערען, זיך כמעט די
גאנז פויליש האנרגעל-לומעראטור
אוינו געטערען פונדענצען. אם מיט אונ-
העלמע טאנדענצען. אונ אונ-
איביעקשיינום שרייבען פויליש אונ-
שערען רצגען וווענאמפלונג ערטרער דעט-
דן איבענערטאנגען נזאנט די "ראצ'ענאלונאייזע
דאלאוירען נזאנט", דאס חמיט פון ליטו-
זון ארבעט". דאס חמיט פון פונ-
זישט ארבעטן דן פונגען אונ די
געבעוטען, זיך העלמע זיך זענצען פון
דידור דורות גערויגן, דעריבער אונ קען
אונדרער נישט דאס טור שפערען
אונלדנטטען פאליך פאלגעטטען פון אלע
געלקער, אונדכך געעהרליך פודג-
זיטען פיל מען מיט כח אונטערען,
שרען דעם מהס דאס אוינע דעם
פערטער-געזען אוון מאונטער לוניק.

די פירונגע שעד הטע איהר געשור-
גען, או אין מענטטונגראד אוין פער-
האן א גראט זוינט זונגעלאטט, האס
גריטטען ווד צו פאתרען דען אפומן-
יגען אוין ווי האבען איפנטערערעטען
קערטטען פון דער טיבונונגשיד טראָר
תקעט אויך אויסטנעכט חאו עם אוין נער
עדראָהן א גראט שפּוֹן אוין אולפּע
וישׂו געטונגען.

טפלות אין פאר, לאעכז קאילעגען
איון חיטערען ערלקונחט איהר טפעלט
טונר, חרומות טין רעדאקסער טפטל
טונר קאטבלטנטעטען צו איך נון א לא
אצלה, צו דן מארשאער צימונגגען
האנדען טאנדען ויד רוניות פון פור,
ההנטוועט טאנדען ויד צו איזו און דע-
דראקיין טאנשען, צווייחט ויד א געל-
גען יונגערטען איך א מיטראפיטער
פון אנטקונונג או פיר ואילען איזט גע-
גען יידישות ענגען דן געלאנגען ריזען

ט' אמצע רוחן נישם געשפויינגען מעשנות
וועהן אונחן צוין פְּנַצְּעָן פְּרִיבְּגָן אֶן

בנאות ווּגַעַן דָּרֶר לִכְתִּינָעַר
לְפָנֵי הַקָּבָד אֲזַח צְרוֹת פָּרָן.
דְּרַחְמָנוֹת אֲזַיְקָה עַזְעַן אֲזַרְעָם גְּנַשְׁתָּם
קְדִים קְדִמְלָקָעָם עַזְעַן אֲזַנְעָר פְּשָׁעָם.
אֲזַבְּעָתָה.

עלעקטרטויע.

שאבקען די נארטאלע שולע פיט דער
אַונְצִינְגֶּר נְצִיְּנָגֶלֶר שְׁפָרֶץ, פִּיט
הַעֲדָרָעָאַש, אַעלְכָּע יְוָרָעָן הַאֲבָעָן בָּז-
הַנוֹּעָן צוֹ דָּעַרְהַאֲלָמָעָן וְרָאָע דָּעָם חַוְּרָהָן
חַסְמָן וַיְהִיאָבָעָן צִיבְּרָעָלְעָבָט אָזָן
טְרָאָע דָּעָם אַנְדָּעָרָעָן אַהֲרָעָן פָּרָשָׂי
דָּעָעָן פָּלְקָעָר.

דָּעָם יְוָרָעָשׂ מִזְמָרָתְּלִיכָּע פָּלָק
חוֹן אַטְפָּעָן - אָזָן רֵי אַדְעָע לְעַנְדָּרָעָר חַסְמָן
עַם לְפָבָס דיַ טָּפָּעָן שְׁלָעָן חַלְלָעָע
אַלְעָן וְפָן עַהְגָּלָן צוֹ רֵי שְׁלָעָן פָּוֹן
וְפָן צַעְפָּטָרָע. אָזָן דָּן שְׁלָעָן מָוָן וְזָן
גַּנְדָּר פָּרָעָכָעָנָן אַחֲרָעָן פָּוֹטָרָעָר שְׁפָרֶץ
פָּוֹן דָּעָם לְאָגָּד אָזָן חַעְלָבָעָן דָּעָר
בְּעַטְרָעָמָעָנָדוֹר טִילָּוֹן פָּוֹן דָּעָם יְוָרָעָהָן
פָּלָק לְעַבְטָה, רֵי שְׁפָרֶץ מָוָן גָּעָ-
לְעָרוֹתָה אַחֲרָעָן צָפָס חַיְבָנִיגָּר גָּעָנָ-
שְׁמָאנָר, דָּן שְׁילָעָר מָוֹעָן דָּן שְׁפָרֶץ
עַרְלָאָגָּנוֹן.

צָהָן אַיְבָּרְגָּעָנְגָּעָדָעָן פָּעָסָעָן, וְאֵת
חַפְלָעָן אוֹיךְ וְזָן גַּעַנְטוֹעָן דָּעָם חֻבָּ.
דָּעָם, חַסְמָן אָזָן אַמְתָּחָעָן צָרָךְ הַשָּׁהָה
צָו עַרְלָעָדְגָּעָן. אָזָן פָּוֹטָר דָּעָר צָמָט
פָּטָלָט פָּעָן אַפְשָׂר וְעַקְבָּשָׂא אַוְידָן שְׁטָפָעָן
דָּעָם, חַסְמָמָן אָזָן דָּעָר אַוְרָעָל פָּוֹן יְוָרָי
שְׁעָרָעָרְגָּהָגָּה. אַרְבָּן חַעְבָּרָעָנְמָעָן
דָּעָלְגָּיְעָוָעָן אָזָן גַּאֲזִיכְּנָאָלָעָן שְׁלָעָן פָּאָר
קְוָנְדָּרָעָר אָזָן שָׁוָּל - עַלְמָעָר פָּוֹן 7-14
יְאָהָר — נְאָרָדָס אָזָן גָּהָר אַיְצָטָן צָוָ-
קְוָנְדָּמְפָּהָוָוָק — קְוָרָם פָּלָן פָּעָן
חָן אַפְגָּוְסְפָּהָעָן שְׁאָבָעָן אַגְּוָסָהָעָן
גַּעַשְׁפָּלְטָעָן תְּלָטוֹד חַוְּרָה אַפְרָעָר דָּלְגָּיָן.
יְעָזָע שְׁוָיָּעָמָעָס וְעָלָגָלְשָׁפָעָנְהָבוֹג עָרָ-
גַּעַנְצָעָן דָּן קְוָנְדָּרָעָר חַעְלָבָעָן גַּעַוְכָּעָן
פְּוִילָּוֹעָשׂ שְׁלָעָן, דָּעָם חַסְמָעָס אַס גַּעַתְּלָט
אָזָן יְקָנָעָשׂ שְׁלָעָן — דָּן יְוָרָשָׂ-רָעָלָגָן.
יְקָנָעָשׂ אָזָן גַּאֲזִיכְּנָאָלָעָן עַרְצִיחָוָגָן.

**דעם עיקר וואם מיר האבען
פערזעהען.**

לערכות ג'וחארען נאר האברגראַוישׁ. צפּ
אָנוּ נאר ווֹשֶׁטּ גַּעֲלָרְנֵטּ גַּעֲהָרְעָן
"עֲבָרִית פְּצָבָרִיהִי", אָנוּ תָּחָרּ אָנוּ אַפְּכָרְ
גַּעֲלָרְנֵטּ גַּעֲהָרְעָן דֵּי אַלְפָעַן חַעֲבָרִ-
אַזְּעָא לְחַמְּבָאָטוּרּ אָנוּ בָּאָמַּטְּ פְּנַירְתָּ

תלמוד תורה.

ח'ים זאב הלוֹי הירשפּוֹן

דער ציטטונג עיגל פון דעם השווען
דיסקטרער ה' יי' פלאטזקער אונגעדר
תעלטער תורה העירוני בער
אווונטראטספלען די נטצעץ יונאנש
עלקלערונג פון אונגעדר שטערט
פון דן יודישע געטעלקלערונג
שיילט נאך יודישע פון חיקס האט
א אינטערעס או די קינדרער אוו
וועלען נישט אווזוחאקסען אלט
אשטנדערגע עם-הארדייט פון א
סער יידיעת פון אונגעדר עגנטענין
רעיליגזען אוון נאיזאנטעל ליט
עס אוון א שטאקטער וווקס האט גל
הראש אפיגווען אוון דרייפונג טווויזע
וועש אונטאנזינער וועל די קלהה
האבען א פונגען גוט אונטאנזינער
אווונטראטספומ בעטלענטע תלמוד תורה
וועל געבען די קינדרער דאס האט
גיטראן זיין

הנור זונגען פערטנטוחרטולען
דעט האפּ דיאוינגע גאנגערטאיצַע
אויפּאטהקסען אעלט מאונצען האם ח
דאָן פֿאנְדֶּסְטֶּעָן שִׁיכְבָּתְּ נְוָשֶׂט מִיטְ
יְוָדָעָנוּטָם, אָנוֹ טִישׁ דָּרָר יְוָדָשָׁר
לִינְגַּע, אָנוֹ גָּדוֹר פָּעוֹר, דֵּי פָּעָנוּשָׁר
לְלָזֶן וְזֶן דָּעַר דָּעַט יְוָדָעָנוּטָר בְּ
פָּרָר אֲצַח דָּעַט יְוָדָעָנוּטָר פְּרִינְ
פְּרִיסְטֶּעָן, חָמֵס רְזָעָן וְזֶן יְוָדָעָנוּטָר
שְׁוֹן וְעַדְעָן גָּנוֹת דָּוּרְפְּטָעָן שְׁוֹן
פְּזָן יְוָדָעָנוּטָם, הָעָבָן דָּוּרְפְּטָעָן דָּוּרְפְּטָעָן
הָשְׁעָפָעָה אָנוֹ דָּעַט נְרָעָפְּטָעָן אַבְּגָנְלָעָן
אַירְ חָלָטְ אַפְּגָר גָּנְקָלָטְ נְפָרְ
שְׁטָר גָּהָן חָוּן דָּעַר חָטוֹבְּעָר אָן
דָּאַטְקָטָר אָן וְפָגָע צְוִיפְּתָהָגָעָן.
פְּזָן אָן דָּוּרְתָּוְד תּוֹרָה אָנוֹ
גָּאָרְ אָפְּרָאָגָעְ חָוּן דָּעַר קְהָלָת,
דָּעַט קְהָלָת בְּרוּשָׁעָט, אַלְעָגָע יְיָ
עַפְּקָדִים, אָנוֹ שְׁלָעָן חָמֵס פְּרִין
אָוִוָּפְּ זִיר דָּי אַחֲרוֹת פְּאַרְעָן קְוִיטָן
דָּוּרְ חָלְטָעָן גָּעָטָוּת וְהָדָחָטָן
שְׁפָן אָנוֹ שְׁפָעָן אַזְׁעָלְגָעָם, מָטָם
וְזֶן אָנְהָיָבְּ שְׁפָן אָיוֹרְשָׁעָן שְׁוֹן
יְגָעָן אָנוֹ אַזְׁוּנָרְ שְׁמָטָרָט. דָּן הָלָ
פּוֹרָה פָּטָר דָּוּ קִינְדָּרְ פָּוּן דָּוּ
שְׁעַגְּנָעָן שְׁוֹלָעָן אָנוֹ גָּאָרְ דָּעַר אַרְזָ
שְׁרָרִים פְּרִי דָּוּ אַרְטָסְעָן נְאָךְ חִיטָּרָעָן, פָּעָן
וְקָרָעְ צְלָטָרָן הָעָבָן גָּנְשָׂעָן דָּי יְעַנְגָּע
לְכָבִיעָט דָּן קִינְדָּרְ אָזְׁגָעָן יְוָיָּה
יְדָיוּתָה אָנוֹ יְוָרָשָׁעָן עַרְצִינוֹתָן
בְּמוֹתָן אַפְּגָר גָּהָן נְאָךְ אַזְׁוּיָּה
הָהָבָקָן אָנוֹ אַזְׁוּנָרְ שְׁפָטָרָט אָסָר
אַרְטָסְעָן פְּאַחַשְׁעָנָעָן שְׁוֹלָעָן — אָ�
לְמִידָּר דָּגָן חָוּן אָזְׁוּי אָפְּ וְעַמְּסָדָר
דָּרְנָר יְוָרָשָׁעָן אַזְׁנְטָרְכָּטָן אָ�זָן
עַסְמָעָט אַקְלָט גָּהָעָן גָּרָאָר אַזְׁוּי נְוִוִּית
דָּיְמָן צָוְאָרְגָּעָן חָגָעָן דָּיְקִינְדָּרְ
הָעַגְּנָעָן דָּנוֹ פָּוּן דָּוּ פָּגְנְטָחָעָן בְּ
שְׁעַגְּגָעָן שְׁוֹלָעָן. אָנוֹ דָּיְקִינְדָּרְ
הָהָבָעָן שְׁוֹן עַרְלָקָטָן דָּנוֹ שְׁוֹלָעָן,
עַגְּעָן אָנוֹ הָאַנְדָּרָעָמָרָעָן-שְׁלָעָן,

וועם געהרט

פונ דער סדרה
דער ח' יישראָל פֿשַׁה פרְקָה האָט
טִבְרָא אַקְנֶגֶשָׂוּקָט עַפְלוֹפָעַ אַערְטָעַר הַעַז
גַּזְן דַּו חַגְנָטוֹנָעַ פֿזְרוֹהַ אַעלְגָּע אַונְר
גַּזְבָּן פֿצָר נִוְיסָט זַו עַפְרָעַעַמְלָנוֹפָעַן
אוֹן רַאֲבָר צְלָמוֹנוֹגָאָז פֿרְבָּה וְאַבְּרָאָז

דרכו וערטערער "קדחה ונגנ'ן זונגרי", בע-
טרעגן פונקט דו צחצ'ן פון חילונען
יאתדר ת ר' ז (690).

